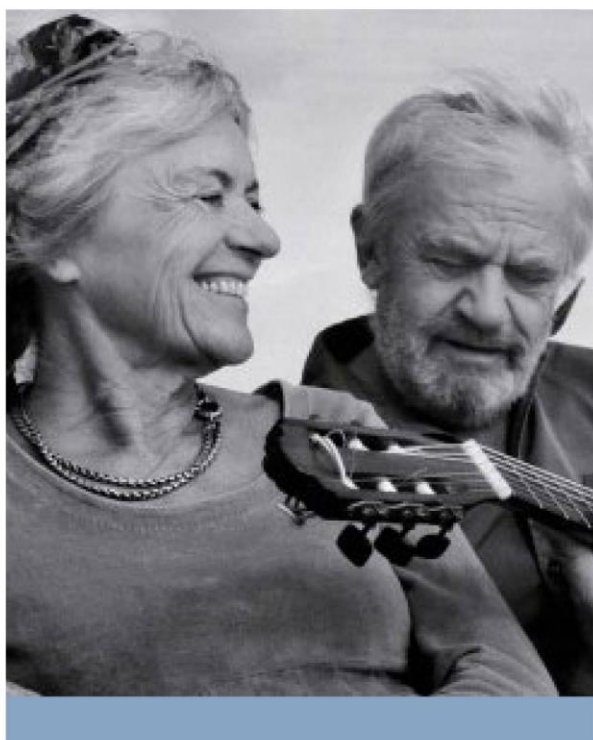

En PDF-artikel fra www.salmedatabasen.dk

En salme er en salme ...

af Marianne Harboe og Hans Dal

En salme er en salme, er... måske en salme, er måske ikke en salme, er ikke en salme

Marianne Harboe: Tidl.sem.-lektor i billedkunst. Stifter af "Foreningen af Frivillige ved Hospice" og "Kunstnere i Hospice". Redaktør og medforfatter til bogen "Tæt på døden – Tæt på livet".

Hans Dal: Sanger. Klassisk guitarist fra Kbh. Musikkonservatorium. Sem.-lektor, lærer på Musik-konservatoriet og Statens Teaterskole. Komponist til film, TV og teater.

*"Giv mig, Gud, en salmetunge,
så for dig jeg ret kan sjunge
højt og lydelig,
så jeg føle kan med glæde:
sødt det er om dig at kvæde
uden skrømt og svig"!
(Grundtvig)*

Det er jo det, vi gerne vil – skrive salmer! Vi føler en stor glæde ved det, og jo, jeg forsøger at skrive teksterne ... uden skrømt og svig.

Det er måske ikke helt passende at lege djævelens advokat, når det er salmer, der er på tapetet. Hverken som advokat, teolog eller djævel kan jeg prale med særlige spidskompetencer og må hurtigt trække hornene til mig og stikke halen mellem benene, hvis jeg geråder ud i dybere teologiske diskussioner. Som lægmand og forfatter til to salmeudgivelser vil jeg nøjes med få, småprovokerende tanker om, hvad salmer er og skal kunne. Min mand Hans Dal og jeg har tidligere skrevet om vore synspunkter vedrørende nye salmer i Københavns Stiftsårbog 2009, men har nu flere erfaringer og tager derfor her andre temaer op.

Hvor svært kan det være? Er det naivt at påstå, at for at en sang kan blåstemples som salme, skal den kort sagt formidle et kristent indhold! - Punktum. Om teksten er gennemsyret af bibelske referencer fra første linies Gud, Søn og Helligånd til sidste linies Halleluja og Amen, eller om kun en fnuglet strofe viser hen til evangeliet, er ikke afgørende. Hovedsagen må være, at en hvilken som helst spirituel eller eksistentiel sang ikke kan kaldes salme. Det må

være forbeholdt de tekster, der har det kristne univers som omdrejningspunkt.

Kan man så kun tale om salmer, hvis der er musik til...tja! I almindeligt sprogbrug vil vi ikke tale om salmer, hvis ikke der er melodi til, men det er alene teksten, der definerer en sang som en salme. "Religiøs musik" er dybest set noget sludder, da hverken toner, rytmer eller arrangementer i sig selv kan betegnes som religiøse. Når selv den mindste melodistump alligevel kan opfattes sådan og sætter gang i associationer af religiøs karakter, skyldes det udelukkende kultur, historie og tradition. Musikens betydning kommer Hans ind på senere i artiklen.

At synge sammen! Det har altid været, er, og vil fortsat være værdifuldt og opløftende. Der er ikke et ondt ord at sige om salmen som fællessang og heller ingen grund til at beskæftige sig med dens fortræffelighed, som er indiskutabel. Men at salmen som menighedens fællessang er dens eneste sande, saliggørende berettigelse, er en varm kartoffel, jeg godt vil bage lidt på. Fællessang opreklameres som *stedet*, hvor vi bliver ægte deltagere i gudstjenesten - men er vi da ikke deltagere fra det øjeblik, vi træder ind i kirkerummet? Selvfølgelig skal de salmer, der står i salmebogen, være anvendelige i forbindelse med søndagens tekst og ved de øvrige kirkelige handlinger og højtider. Men bør salmer ikke også kunne trives og udfoldes i andre sammenhænge, hvor de er uafhængige af fastlagte rammer, men stadig afhængige af at formidle budskabet?

Ganske vist er der, som ovennævnt, ikke et ondt ord at sige om fællessangen, men der er grund til at tvivle på, hvor meget der - populært sagt - siver ind! For ud over menighedens samhørighed må hensigten med salmer vel være, at vi bevæger os ind i og bliver inspireret af og til kristendom. At temaerne vækker følelser og tanker om tro og stræber mod at forbinde Gud og menneske.

Salmen bør ikke være så poetisk knudret, teologisk indforstået eller sprogligt forældet, at den bliver et forhindringsløb mod Guds rige, men den må gerne åbne for en ny billedrigdom, sproglige og melodiske finurligheder, så vi ikke dysses i søvn af vanens bevidstløshed. At opnå balance og tryghed mellem genkendelsen og noget livgivende nyt må være en del af målet.

Søndag efter søndag hænger vi ihærdigt i med at holde tonen og tempoet og synger med hvert vort næb, det bedste vi har lært. Ni vers fra atten hundredtallet på en melodi, vi ikke kender – jo, vi synger da ordene, men meningen? Barnet ryger ud med badevandet. Det er interessant at læse, hvad de to teologer Mads Djernes og Mikael Grønhøj Skovgård skriver i deres specialer om salmesang. (Citat fra Kristeligt Dagblad): ”Det ser ud til, at det er ganske svært at forholde sig intellektuelt til en tekst, mens man synger.”

I øvrigt skriver de to forfattere, at mange, også kirkevante, efter gudstjenester gav udtryk for, at de ikke kunne huske, hvad salmerne hed og typisk højst kunne referere et par strofer, selvom der ofte var tale om velkendte salmer. Ved fællessang synes jeg derfor at kunne konkludere, at ganske meget går ”under radaren”. Det er tankevækkende og taler for, at salmer også udbredes på andre måder i kirken, og i andre rum end kirkens.

Det er et privilegium, at Hans og jeg sammen har kunnet afholde over 100 koncerter, hvor han spiller og synger, og jeg knytter kommentarer til de enkelte salmer. Ved vores debut i 2005 i Københavns Domkirke havde vi det begge som Jeppe i baronens seng: ”Hvordan er jeg endt her”? Vi har siden rejst landet

rundt og spillet i små og store kirker, men lige så interessant har det været at afholde koncert i mange andre forbindelser. Vi har været på Statens Museum for Kunst, hvor vi sammen med mine tekster brugte kunst fra samlingen. (Som tidligere underviser i billedkunst var det spændende at kombinere billeder med salmer). Vi deltog i DR's ”Mennesker og Tro” og spiller ofte i landets hospicer og har holdt koncerter i Ældresagens og i Røde Kors' regi. Hans har desuden afholdt kurser på skoler og i korsammenhænge. Til den mere kuriøse afdeling hører, at vi har optrådt for små emigrantmenigheder i Argentina, og haft salmer med i sømandskirken og ved julekoncerter i Hamborg i Sct. Michaelischer Kirche... Tre koncerter for i alt 6000 tilhørere – Da kunne både Domkirken og Jeppe gå hjem og lægge sig!

I det hele taget skal salmer sås, dyrkes og blomstre på flere områder, end der umiddelbart er tradition for. For om en salme er værdig til at trykkes i salmebogen eller opføres i en kirke kan ikke være det eneste kriterium for dens relevans og værdi. Herrens og salmens veje er uransagelige og går gerne om - og smutveje for at nå os.

At læse og at lytte. Salmen kan som al anden lyrik læses – i enrum med tid til stille eftertanke og fordybelse. Ordene lægges i hjertets lønkammer, hvor de skal leve og virke. Mit barnebarn forstod lønkammer som en slags bankboks. Egentlig en ganske fornuftig betragtning, da vi både i hjerte og boks anbringer vore værdier... Hvis vi deler ud af beholdningerne, gør de i øvrigt nok mest gavn.

Vi vil også gerne slå et slag for at lytte. Lyt til salmer på CD eller at høre dem fortolket ”live” af solist eller kor. Som tilhører kan du koncentrere dig om at modtage, læne dig tilbage, og lade følelserne få frit løb – (det er svært at le eller græde, mens du synger). Udbyttet får både indholdsmæssigt og musikalsk en anden og nok så værdifuld dimension, når vi ikke selv er direkte medaktører. Vi behøver ikke altid selv at være På - at modtage er også at deltage. Vi springer jo heller ikke op på scenen og dan-

ser ”Svanens Død” for at få hele oplevelsen med, og vi kan i høj grad ”være” i dramaet uden selv at stå med kraniet i hånden og deklamere: ”At være eller ikke at være...” Et lydhørt publikum bør ikke undervurderes. Det er medskabende og medlevende.

Stilheden, latteren og tårene ved vore koncerter taler deres eget sprog, og vi har fra flere, udsagn om at de går hjem med noget til hjerte og hjerne, og at de har følt sig set og ramt i deres tvivl, tro, glæde og sorg. En præst følte efter koncerten, at hun havde været til gudstjeneste, og en anden så os som evangelister i jordhøjde. Det er selv sagt en stor tilfredsstillelse at opleve, at det, vi selv finder væsentligt, vækker genklang og anerkendelse. Men det giver også os stof til nytænkning, når vi får stillet spørgsmål, som vi kan drøfte efter koncerten. Hjerte, hvad vil du mere?

Vi ved det godt! – Vore salmer er ikke alle sammen teologisk skudsikre, men vi håber, de er brugbare og holdbare som udtryk for det håb og holdepunkt i tilværelsen, der er i det kristne livssyn.

Mine salmer betragter jeg som bøn, og bøn bliver, når den ledsages af musik, til salme. Tekst skal lige op og vende i hjernen, mens musik går direkte i kroppen. Jeg forstår bøn som en måde at bevare kontakten til Gud. Den er stedet, hvor du kan komme med alt fra den dybeste smerte til den mest frydefulde livsglæde. Bønnen kan være som nødblus i fortvivlelse og afmagt eller som et festfyrværkeri af taknemlighed. Bøn er dér, hvor du kan komme som den du er - uden forstillelse - i tillid til Guds kærlighed. Salmerne har åbnet en ny verden for mig. De har været som en erkendelsesvej, hvor jeg, så at sige, har skrevet mig ind i troen.

At skrive musik til salmer!

Hans Dal: Er kravet til en salmemelodi, at den kan anvendes som fællessang? Hvis man lytter lidt til kunstnere, der synger salmer i deres koncertvirksomhed, fremgår det ret tydeligt, at sangere som Bob Dylan, Leonard Cohen, Poul Dissing, Bjørn Eidsvåg m.fl. giver deres

egen fortolkning af diverse salmer eller sange med kristent indhold. Der er altså tale om personlige udgaver af kendte/ ukendte salmer, som publikum ikke synger med på, da frasering, betoning m.m. umuliggør en fælles sangdeltagelse.

Det er ligeledes forholdsvist klart, at *fælles* sang vanskeliggør det meste af en musisk dynamik, idet crescendo, diminuendo, accelerando ikke forekommer ved fællessang. (gradvist kraftigere/ svagere/ hurtigere). Det nærmeste, man kommer en fælles dynamik, er en fermat (en liggende bue over noden) som foreslår, at her skal man dvæle lidt, før man fortsætter.

Til gengæld bidrager *fælles* sang til fællesskabet. Det har stor betydning for alle kirkelige handlinger, at man sammen synger de salmer, man har kendt det meste af sit liv, og at man tillige lærer nye at kende. De skal derfor være melodiske, ”logiske” og rimeligt let genkendelige. Med logiske mener jeg, at der ikke bør fremkomme for mange store og svære spring – eller for vanskelige modulationer (toneartsift) og synkoper (En rytmisk forskydning, der opstår, når en ellers ubetonet del af takten betones).

Samme fællessangsmiljø finder vi i vores Højskolesangbog. Et enestående kulturfænomen, hvis indhold de fleste danskere har fået indpodet i folkeskolen, og som danner baggrund for fællesskabet i foreninger, organisationer m.m. En række af vore største forfattere og komponister har skabt disse unikke værker. Men alligevel og heldigvis hører man fortolkninger fremført af diverse større eller mindre kunstnere på den danske musikscene. Alt sammen medvirkende til at bevare og udvikle vores sang- og salmeskat og dermed med til at skabe diversitet i den danske musikkultur.

Jeg har komponeret musik i 40 år lige fra symfonisk musik- viser, revy, film og julekalendersange. Når jeg skriver musik til salmer, ser jeg på, om de er egnet som fællessang for menigheden. I så fald skriver jeg en fællessangbar melodi. Hvis teksten derimod bevæger sig gennem vrede og frustration, fra sorg til glæde, eller fra humor til alvor, så bliver mu-

sikken komponeret med henblik på at understøtte handling og stemningsskift i versene. Her vil jeg ofte inspireres til en personlig fortolkning, og således bliver salmen en solosang.

Undertiden kan den udbygges med gentagelser i versene, der lægger op til fælles refrænsang. (Fortæller- kor som i de græske tragedier). Det afgørende for mig er derfor selve historien, dens udvikling og det kristne budskab. Når salmer indeholder følelsesmæssigt drama, giver det motivation til, at musikken ligeledes bygges op med *spændinger og forløsninger*, hvad jeg, i øvrigt uden sammenligning, finder er et afgørende element i al god kunst.

Marianne: Til slut vil vi give eksempler på to af mine tekster, vi selv anser som salmer. Andre vil måske betegne dem som ”udkantsalmer”, da de bevæger sig i yderområdet af teologisk fastland. De omhandler begge relationen mellem Gud og menneske. Det er troen, håbet, kærligheden og tvivlen, der er på spil.

”Ræk mig din hånd” er en afskedssalme inspireret af mit arbejde på hospice, og den handler om afskeden med livet og med hinanden. For at forstærke troens forløsende kraft har jeg ventet med det kristne håb til sidste vers, hvor sangen går fra at være sang til at være salme.

Ræk mig din hånd

*Ræk mig din hånd nu i tusmørkets time
Smil dit lyse solopgangssmil
Smilet fra dengang den første dags morgen
hvor alting var nyt og lige begyndt
Hvor alt, hvad der hændte, ikke var hændt
Hvor alt, hvad vi kender, ikke var kendt
Ræk mig din hånd nu i tusmørkets time
Hvisek mig i søvn med kærlige ord*

*Ræk mig din hånd nu mens farverne svinder
Dans din kærligheds glædesdans
Dansen fra dengang før mødet med sorgen
hvor alting var nyt, og intet var endt
Hvor alt, hvad der skete, ikke var sket
Hvor alt, hvad vi indså, ikke var set
Ræk mig din hånd nu mens farverne svinder
Glæd dig med mig over dage vi fik*

*Ræk mig din hånd nu mens lysene slukkes
Lyt til glemslen hvor alt ligger gemt
Lyden af stemmer fra år langt tilbage
hvor somrene altid summed´ af sol
Hvor alt, hvad vi skabte, lever et sted
Hvor kampe, vi tabte, hviler i fred
Ræk mig din hånd nu mens lysene slukkes
Syng vores sang og vug mig til ro*

*Kom vær hos mig nu i afskedens time
Våg denne nat for natten bli´r lang
Se kun med hjertet det viser dig vejen,
hvor ordet forstummer, og nærhed er nok
Hvor blikke kan mødes åbent og trygt
Hvor varsomme kærtegn mildner min frygt
Ræk mig din hånd nu i afskedens time
Hvisek mig i søvn med stilhedens ord*

*Ræk mig din hånd du Vorherre og skaber
Følg mig på vej til det ukendte sted
Stedet hvor nåden er lysvæld bag lysvæld
hvor alting er nyt og lige begyndt
Hvor døden er fødslen til livet hos dig
Hvor livet på jorden var skridt på min vej
Ræk mig din hånd du Vorherre og frelser
Tag mig med hjem – til de levendes land
Ræk mig din hånd her hvor timen er inde
Tag mig med hjem - til de levendes land*

”Bedre sent end aldrig”

Inspirationen til denne (hvad vi med et glimt i øjet kalder) revysalme er en af vore ikketroende venner, der med friskfyragtig nedlæthed altid har gjort kærligt grin med vores ”nytteløse salmeproduktion”. Jeg har forsøgt at anvende hans sprogbrug og attitude, og Hans synger og spiller med revyens karakter og dertil hørende manerer. Vennen er den typiske, blufærdige dansker, der bliver pinligt berørt og ironisk, bare ord som nåde og Gud nævnes, for også han mangler sprog til at tale om tro. Dog mener jeg at have oplevet, at også han har en længsel, der kommer forsigtigt til udtryk i sidste vers. Denne salme har vist sig at vække lattermusklerne hos mange, som føler sig genkendt i deres kulturkristne holdning. (Ni lange

vers fra totusindtallet på en melodi, som egner sig bedst til fortolkning)

”Bedre sent end aldrig”

*Tæt på troens univers
stiller jeg mig lidt på tværs
Der er li´ som altid noget
som jeg nok har misforstået
Den sku´ findes - den der nåde
Hvor? - Forbliver mig en gåde*

*Tæt på det de kalder Gud
melder jeg mig vistnok ud
Der er nemlig altid noget
der for mig er tem´lig tåget
Jeg vil sikkert aldrig komme
sammen med de rigtige fromme*

*Hvis de får mig overtalt
tror jeg, at det ender galt
Hvorfor skal jeg tro på noget
som helt klart er knald i låget
De der præker om min frelse
ærligt talt - de er da trælse*

*Kirken var jeg én gang i
Kom tilfældigvis forbi
Følte mig en smule fjoget
Alt var li´ som indforstået
Ikke skygger af applaus
Trist nok – heller ingen pauser*

*Op at stå og sæt dig ned
Det blev bare ved og ved
Vi sku´ synge mange sange
alle sammen alenlange
Hun ku´ snakke, hende præsten
Faldt i søvn – gik glip af resten*

*Tæt på synd og skam og bod
Tænk - jeg synes - jeg er så god
Alt forbudt som ligner noget
der gør livet sjovt og broget
Jeg vil meget hel´re feste
end at ta´ mig af min næste*

*Jesus er miraklets mand
Han ka´ - si´r de - gå på vand
og de si´r han er opstået
Altså dér står jeg af toget
Jeg vil gerne tro på manden
Men han overgår forstanden*

*Tæt på døden bli´r det svært
Lektien fik jeg aldrig lært
Alt det der med Gud og amen
hænger li´ som ikke sammen
Jeg må opgi´ troens gave
Paradis- en lukket have*

*Tæt på troens univers
fik jeg stillet mig på tværs
Hvor er hjertets glæde, roen
Giv mig håbet, giv mig troen
Timeglasset snart udrinder
Folder - lidt forsigtigt – hænder*

Vi er taknemlige over, hvor salmerne har ført os hen og håber, at de også fremover får en stemme i koret af nye salmer.

Marianne Harboe og Hans Dal

*”Himlene din glans forkynde,
lad hver morgen mig begynde
dagen med din pris!
Og når aftenklokken ringer,
lad min sang på lærkevinger
stige ligervis”!
(Grundtvig)*

www.nyesalmer.com - info@harboedal.dk

*Udgivelser: "Salmer i sorg og glæde I og II"
(Begge som dobbelt CD og som note/teksthæfte)*

"Ræk mig din hånd" (som film på DVD og på 8 sprog)

(Harboedal Musik)